

Kulturarvet i framtidens Malmfälten – om Riksantikvarieämbetets pågående uppdrag

*Unga i Kiruna centrum.
Foto: Jan Eve Nilsson 1998*

Riksantikvarieämbetet har sedan i juni 2007 i uppdrag av regeringen att följa och stödja utvecklingen i Kiruna och Malmberget, Malmfälten, inom myndighetens verksamhetsområde. Anledningen till uppdraget är att gruvbrytningen kommer att långsiktigt påverka samhällena, vilket också berör kulturarvet.

Vi samråder med Gällivare och Kiruna kommuner, länsstyrelsen i Norrbotten och olika centrala verk. Riksantikvarieämbetet har även andra löpande kontakter, till exempel med Norrbottens museum, LKAB, SVID och olika forskare.

En delrapport ska lämnas den 30 juni 2008 och en slutrapport den 30 april 2009. Delresultat redovisas även löpande till kulturdepartementet och till regeringens arbetsgrupper, till länsstyrelsen i Norrbotten och till kommunerna.

Praktik och teori – två spår

Riksantikvarieämbetet arbetar med två parallella spår – ett som behandlar den lokala och praktiska planeringssituationen och ett som är teoretiskt kunskapsutvecklande.

De lokala förändringsprocesserna i kommunerna följs av Riksantikvarieämbetet och vi stödjer arbetet med konkret inriktade kulturmiljöanalyser. Både Kiruna och Malmberget är områden av riksintresse för kulturmiljövården.

Riksantikvarieämbetets engagemang handlar om lagtillämpning, metoder och strategier kopplade till frågor om rivning och flyttning av bebyggelsen, men även om kulturmiljön i landskapet och infrastrukturproblematiken.

I det kunskapsutvecklande arbetet, om kulturarvet som en resurs i samhällen med starka förändringstryck, sker samarbeten med konsulter och forskare.

En tvärdisciplinär forskargrupp från KTH, GU och SU inom etnologi, samhällsplanering, arkitektur och kulturvård, genomförde 2007 en fallstudie i Malmberget. En antologi kommer i augusti. Under 2008 planerar gruppen en fallstudie i Kiruna. Ett internationellt samarbete undersöks också.

Information om uppdraget läggs löpande ut på Riksantikvarieämbetets webbplats (www.raa.se).

*"Bläckhornen" i Kiruna, hus från början av 1900-talet.
Foto: Bengt A. Lundberg 2006*

Hittills utfört arbete

- Möten i Kiruna, Gällivare och Luleå med kommunerna, länsstyrelsen, Norrbottens och Gällivares museer, Väg- och Banverket, FAB, Sametinget och flera aktörer.
- Kontakter med centrala nyckelpersoner; som regeringens samordnare och Boverkets uppdragsamordnare.
- Insamling/analys av planeringsunderlag för Kiruna och Gällivare/Malmberget/Koskullskulle.
- Stöd till Kiruna kommun för arbetet med kulturmiljöanalys 2008. Till Gällivare kommun 2006-07.
- Mindre uppdrag till konsulter med värdefulla bakgrundskunskaper.

Kiruna centrum, hus ritade av arkitekten Ralph Erskine.

Foto: Jan Eve Olsson 1998

På gång i uppdraget

- Delrapport 30 juni 2008.
- Samarbete med en tvärdisciplinär forskargrupp – antologi kommer i augusti.
- Tillsammans med Boverket samverka med SVID inför ”City Move Interdesign” i Gällivare 2009.
- Seminarium i Kiruna 18-19 september 2008 *Det byggda kulturarvet och Kirunas framtid*. Frågor lyfts om värdering, konsekvensanalyser och dokumentation. För kulturmiljöhandläggare i landet. Samordnas med Riksantikvarieämbetets uppdrag inom miljömålet God byggd miljö. Samarbete med Kiru-

na kommun, Norrbottens museum, länsstyrelsen.

- ”Charette” om Kiruna och Gällivare kommuners kulturmiljöarbete planeras till november 2008 i Gällivare. Erfarenheter och frågor om lagstiftning/ersättning, flytt/rivning, samrådsförfaranden med mera diskuteras. Resultat från kulturmiljöanalyser tas upp. Resultat från konsulter och forskare presenteras. Deltagare ska vara personer från kommunerna, länsstyrelsen, läns museet, IDA-gruppen, konsulter, forskare, LKAB/FAB och centrala verk. Stäms av med Boverket.
- Konsekvenserna för riksintressen för kulturmiljövården i Malmberget och Kiruna diskuteras med länsstyrelsen, kommunerna och Boverket.
- Slutrapport 30 april 2009.

Riksantikvarieämbetet betonar vikten av:

- Att det finns tydliga, långsiktiga och samlade strategier för kulturmiljöfrågorna i Kiruna och Malmberget där konsekvenser för kulturmiljön av olika förändringsalternativ framgår.
- Att ekonomiska, tekniska och juridiska förutsättningar utreds kring flytt av väsentliga delar av det byggda kulturarvet i Malmfälten
- Att det görs nödvändig kulturhistorisk dokumentation.
- Att forskning med internationell koppling bedrivs i Malmfälten om kulturarvet i samhällsomvandlingen.

Kiruna, Kirunavaara.
Foto: Jan Eve Olsson 1998

Skriftliga resultat hittills

Forskning

Svensson, B. och Wetterberg O. (red) *Malmberget - kulturmiljö och samhällsomvandling*. Riksantikvarieämbetet 2008. I antologin ingår artiklarna:

- Svensson B. och Wetterberg O. "Historiens betydelse i kulturmiljöförvaltningen"
- Olshammar, G. "Ruinlandskap som besvär eller historia"
- Feldmann, B. "Gropen och ghattot – om kulturarv, identitet och generation i Malmberget"
- Holmberg, I. "Om kulturarvsprocessernas infrastruktur och historisering av Malmberget"
- Olsson K. och Storm A. "Det förflutna i framtidens Malmberget"
- Svensson B. och Wetterberg O. "Riskhantering i kulturmiljön – mellan utveckling och kulturförstörelse"

Beviljad ansökan om FoU-anslag från Riksantikvarieämbetet 2008, FAS 2: *Strukturella förändringar och kulturarvsprocesser : Förändring, förlust, omvandling*. Projektledare: Birgitta Svensson, SU, Ola Wetterberg, GU.

Konsultrapporter

- Nilsson, K. "Kulturmiljöaspekternas hantering i Kiruna stadsomvandling." Institutionen för Stad och Land, avd för Landskapsarkitektur, 2008.
- Björckebaum, M. och Mossberg M. "Kan kulturhistoriskt värde flyttas?" En rapport kring kulturmiljöers betydelse för social resiliens, projicerat på Kirunas stundande flytt. KVM forum AB, 2007.
- Hedlund, A. och Kofoed Schröder J. "Levnadsförhållanden i Gällivare-Malmberget-Koskullskulle – reflektioner över planering och miljöbedömning." MKB-centrum, SLU, 2007.
- Lamming, P. "Malmbergarna och folkhälsan." Januari 2008.
- Olsson, K. och Adolphson M. "Stadsstruktur, kulturvården och identitet. Framtida flytt av Kiruna stad." Urbana och regionala studier, Samhällsplanering och miljö, KTH, 2008.
- Johansson, M. Bildspel och bilder från Kiruna, kortfilm om flytt av hus i Malmberget, 2008.

Övrigt

Plan för Riksantikvarieämbetets uppdrag att följa och stödja utvecklingen i Malmfälten. (Levande dokument under uppdragstiden)
Uppdragssamordnare: Dahlin, Å.

Riksantikvarieämbetets svar på remisser om väg- och järnvägsprojekten i Kiruna 2006- 08. Handläggare: Sander, B.

Kiruna – kulturmiljö i omvandling. Genomgång av planeringsunderlag. Westerlind, A. och Wrethed, S. Riksantikvarieämbetet, februari 2008.